

Sygn. akt II DK 38/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Przesławski (przewodniczący)

SSN Jan Majchrowski (sprawozdawca)

SSN Piotr Sławomir Niedzielak

Protokolant Anna Rusak

przy udziale Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych
Mariusza Łątkowskiego

w sprawie radcy prawnego E. G.

obwinionego z art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnych
w zw. z art. 12 ust. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego,

po rozpoznaniu w Izbie Dyscyplinarnej na rozprawie w dniu 27 kwietnia 2021 roku,
kasacji, wniesionej przez obrońcę obwinionego

od orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych
w W. z dnia 24 lutego 2020 roku, sygn. akt WO – (...),

zmieniającego orzeczenie Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego Okręgowej Izby
Radców Prawnych w K. z dnia 2 kwietnia 2019 roku, sygn. akt D (...),

uchyła w całości orzeczenie Wyższego Sądu Dyscyplinarnego
Krajowej Izby Radców Prawnych w W. z dnia 24 lutego 2020 roku,
sygn. akt WO – (...) oraz zmienione nim orzeczenie Okręgowego
Sądu Dyscyplinarnego Okręgowej Izby Radców Prawnych w K. z dnia
2 kwietnia 2019 roku, sygn. akt D (...) i sprawę przekazuje

Okręgowemu Sądowi Dyscyplinarnemu Okręgowej Izby Radców Prawnych w K. do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sygn. akt II DK 38/21

Radca prawny E. G. został obwiniony o to, że w okresie od 13 lipca 2016 roku do 7 grudnia 2016 roku w G., działając jako pełnomocnik ubezpieczonego K. W., uniemożliwiał prowadzenie postępowania w sprawie IX U (...) – Sąd Okręgowy w G. Ośrodek Zamiejscowy w R. Wydział IX Pracy i Ubezpieczeń Społecznych — wnosząc o odroczenie rozpraw ze względu na swój stan zdrowia i nie wykonując zobowiązań sądu do zapewnienia zastępstwa substytucyjnego, tj. o czyn z art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnych (dalej: uorp) w zw. z art. 12 ust. 1 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego (dalej: kerp).

W trakcie pierwszego rozpoznania sprawy, orzeczeniem Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego Okręgowej Izby Radców Prawnych w K. z dnia 23 listopada 2017 roku, sygn. akt D (...), uznano obwinionego za winnego zarzucanego mu czynu, stanowiącego przewinienie dyscyplinarne z art. 64 ust. 1 uorp w zw. z art. 12 ust. 1 kerp, wymierzono mu karę pieniężną w wysokości 5000 zł, nadto obciążono go kosztami postępowania. W wyniku rozpoznania osobistego odwołania obwinionego, orzeczeniem Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych w W. z dnia 27 marca 2018 roku, sygn. akt WO (...), uchylono zaskarżone orzeczenie i sprawę przekazano sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, a także określono wysokość kosztów w postępowaniu odwoławczym. Podstawą wydania orzeczenia kasatoryjnego były istotne braki w materiale dowodowym.

W wyniku ponownego rozpoznania sprawy w sądzie I instancji, orzeczeniem Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego Okręgowej Izby Radców Prawnych w K. z dnia 2 kwietnia 2019 roku, sygn. akt D (...): uznano obwinionego winnym zarzucanego mu czynu, polegającego na tym, że w okresie od dnia 13 lipca 2016 roku do dnia 7 grudnia 2016 roku w G., działając jako pełnomocnik z wyboru ubezpieczonego K. W. uniemożliwiał prowadzenie postępowania w sprawie o

sygnaturze akt IX U (...) przed Sądem Okręgowym w G. Ośrodek Zamiejscowy w R. Wydział IX Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, poprzez niestawiennictwo na rozprawach, wnosząc o odroczenie rozpraw ze względu na swój stan zdrowia i nie wykonując zobowiązań sądu do zapewnienia zastępstwa substytucyjnego, tj. czynu z art. 64 ust. 1 uorp w zw. z art. 12 ust. 1 kerp i za to na podstawie art. 65 ust. 1 pkt 3 uorp wymierzono mu karę pieniężną 3000 zł; obciążono obwinionego kosztami postępowania przed sądem I instancji w kwocie 2547,94 zł; obciążono obwinionego kosztami postępowania odwoławczego w kwocie 1250 zł. W uzasadnieniu szeroko omówiono ustalenia faktyczne oraz dokonano oceny dowodów. W dalszej części wskazano, że zachowanie obwinionego naruszało kerp w stopniu uzasadniającym wymierzenie mu kary o charakterze pieniężnym. W treści uzasadnienia sąd I instancji zwracał przy tym uwagę na chorobę psychiczną obwinionego, która uniemożliwiała mu wykonywanie obowiązków zawodowych. Okoliczności te nie mogły jednak, zdaniem sądu, usprawiedliwiać zaniechań obwinionego w ustanowieniu odpowiedniego zastępstwa.

Odwołanie od tego orzeczenia wniósł obrońca obwinionego z urzędu, który wyznaczony został już po wydaniu przez sąd I instancji w/w orzeczenia. Zaskarżył on orzeczenie w całości stawiając między innymi zarzut naruszenia art. 17 § 1 pkt 2 kpk w zw. z art. 31 § 1 kk w zw. z art. 74¹ uorp poprzez ich niezastosowanie i skazanie obwinionego, podczas gdy z zaświadczeń lekarskich złożonych przez obwinionego w sprawie rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w G. Ośrodek Zamiejscowy w R. pod sygn. akt IX U (...), których kopia znajduje się w aktach niniejszej sprawy, a z których to dokumentów wynika, że obwiniony cierpi na chorobę psychiczną, która wymaga długotrwałego leczenia i obwiniony w czasie popełnienia zarzucanego mu czynu nie mógł rozpoznać jego znaczenia jak i pokierować swoim postępowaniem, tym samym nie popełnił zarzucanego mu czynu w rozumieniu art. 31 § 1 kk, a prowadzone postępowanie dyscyplinarne powinno być umorzone. Autor odwołania wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i uniewinnienie obwinionego, odstąpienie od obciążania go kosztami postępowania. Skarżący w uzasadnieniu podniósł między innymi, że obwiniony był niepočetalny ze względu na chorobę psychiczną.

Orzeczeniem Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych w W. z dnia 24 lutego 2020 roku, sygn. akt WO – (...): zmieniono zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że w miejsce kary pieniężnej wymierzono obwinionemu karę nagany; obciążono obwinionego kosztami postępowania w łącznej kwocie 2283,20 zł. W uzasadnieniu stwierdzono między innymi, że obwiniony doskonale zdawał sobie sprawę z wyznaczanych rozpraw i przedkładał zwolnienia obejmujące termin rozprawy, a nadto kierował pisma do sądu o usprawiedliwienie nieobecności określając jednocześnie okres swojej niezdolności do pracy. Zachowanie obwinionego wskazywało na logiczne myślenie o zbliżających się rozprawach i sposobie usprawiedliwienia swojej nieobecności na nich. Obwinionemu nie można było postawić zarzutu o niemożności rozpoznania popełnianego czynu, jego znaczenia lub niemożności pokierowania swoim postępowaniem. Obwiniony prawidłowo oceniał sytuację jak również prawidłowo oceniał swoje postępowanie uznając je za usprawiedliwione.

Kasację od tego orzeczenia wniósł obrońca obwinionego, zaskarżając orzeczenie w części dotyczącej, merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawie oraz częściowo rozstrzygnięcia o kosztach postępowania. Postawił on między innymi zarzut naruszenia art. 31 § 1 kk w zw. z art. 74¹ uorp i art. 62³ uorp w zw. z art. 62² uorp poprzez rażące naruszenia prawa i uznanie przez sąd, że obwiniony w czasie popełnienia zarzucanego mu czynu mógł rozpoznać jego znaczenie jak i pokierować swoim postępowaniem, podczas gdy z zaświadczeń lekarskich złożonych przez obwinionego w sprawie rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w G. Ośrodek Zamiejscowy w R. pod sygn. akt: IX U (...), których kopia znajduje się w aktach niniejszej sprawy wynika, że obwiniony cierpi na chorobę psychiczną (depresję w fazie dwubiegunowej), która wymaga długotrwałego leczenia, sąd poprzestał na uzyskanych od obwinionego informacjach i uznał, że w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu obwiniony mógł rozpoznać jego znaczenie jak i pokierować swoim postępowaniem, podczas gdy ustalenie czy choroba obwinionego wpłynęła na jego postępowanie wymaga wiadomości specjalistycznych, których sąd nie posiada, dopiero dwóch biegłych lekarzy psychiatrów, zgodnie z art. 202 § 1 kpk w zw. z art. 74¹ uorp może orzec, czy obwiniony w czasie popełnienia zarzucanego mu czynu mógł rozpoznać jego

znaczenie jak i pokierować swoim postępowaniem, tym samym sąd z rażącym naruszeniem przepisów prawa uznał, że nie znajdzie zastosowania w niniejszej sprawie art. 31 § 1 kk. obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy sądowi II instancji do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu podniesiono między innymi, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazywał, że obwiniony w chwili czynu był niepoczytalny. W sprawie wystąpiły uzasadnione wątpliwości co do stanu zdrowia psychicznego obwinionego, stąd zasadnym było dopuszczenie opinii sądowo-psychiatrycznej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W niniejszej sprawie za zasadne należało uznać stanowisko dotyczące wątpliwości co do stanu psychicznego obwinionego, a co za tym idzie jego poczytalności. Podkreślić przy tym należy, na co zwracał uwagę obrońca, że w sprawie koniecznym było, dla wyjaśnienia tych wątpliwości, dopuszczenie dowodu z opinii sądowo-psychiatrycznej. Pod tym względem materiał dowodowy już od samego początku wskazywał na taką potrzebę. Powodem absencji obwinionego na rozprawach przed Sądem Okręgowym w G. Ośrodka Zamiejscowym w R. była bowiem choroba psychiczna, co wynikało z zebranej w sprawie dokumentacji lekarskiej. Obowiązkiem sądu I instancji było w takim przypadku dopuszczenie dowodu opinii sądowo-psychiatrycznej spełniającej rygory określone w art. 202 kpk, bowiem ustalenie tych okoliczności wpływało na możliwość przypisania winy obwinionego patrząc przez pryzmat art. 31 kk. Jak wynikało z zebranego materiału dowodowego, obwiniony cierpi na chorobę psychiczną. Określenie jej skutków dla niego wymagało wiadomości specjalnych. Ustalenia dokonane przez obydwa sądy w ogóle zaś nie znajdowały odpowiedniego oparcia w zebranych materiałach dowodowych. W sprawie stwierdzić należało jednoznacznie, że wskazywane okoliczności wiązały się z koniecznością powołania w sprawie dwóch biegłych lekarzy psychiatrów. Wątpliwości co do stanu poczytalności obwinionego mogą zostać wyjaśnione jedynie w oparciu o opinię sądowo-psychiatryczną, nie zaś o sam zebrany dotychczas materiał dowodowy. Jednocześnie okoliczność ta miała istotne znaczenie w ogóle dla możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej obwinionego.

Mając na uwadze powyższą argumentację zważyć należy, że w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza określona w art. 439 § 1 pkt 10 kpk, bowiem przed sądem I instancji, w sytuacji wystąpienia przesłanek obrony obligatoryjnej, obwiniony nie miał w ogóle obrońcy. Ustanowiony on został dopiero po wydaniu orzeczenia przez sąd *a quo*, zaś wątpliwości co do stanu psychicznego obwinionego nie zostały wyjaśnione do tej pory. Zgodnie z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 kpk, obwiniony musi mieć obrońcę jeżeli: zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona; jeżeli zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny. Pod tym względem, jak już wspomniano, istniały uzasadnione wątpliwości co do stanu zdrowia psychicznego obwinionego. W związku z tym w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza skutkująca obligatoryjnym uchyleniem orzeczeń dotkniętych tym uchybieniem niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Stanowisko takie Sąd Najwyższy zajął również w wyroku z dnia 14 sierpnia 2020 roku, sygn. akt II DSI 67/19.

W niniejszej sprawie uchybienie określone w art. 439 §1 pkt 10 kpk wystąpiło w toku rozpoznania sprawy przed sądem I instancji. W doktrynie i orzecznictwie podnosi się, że: *„Podstawą zarzutu kasacyjnego mogą być uchybienia wymienione w art. 439 zarówno wtedy, gdy dopuścił się ich sąd odwoławczy, jak i wówczas, gdy sąd ten, wbrew nakazowi wynikającemu z tego przepisu, nie uchylił orzeczenia sądu pierwszej instancji dotkniętego takim uchybieniem (por. wyroki SN: z 10.08.2000 r., III KKN 287/00, OSNKW 2000/9–10, poz. 86; z 11.08.1999 r., V KKN 229/99, OSNKW 1999/9–10, poz. 60). (D. Świecki, Komentarz aktualizowany do art. 523 Kodeksu postępowania karnego pkt 8 [w:] D. Świecki (red.), B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz aktualizowany LEX/el., 2021). W związku z tym podstawą orzeczenia kasacyjnego mogło być uchybienie w postaci bezwzględnej przyczyny odwoławczej, którego dopuścił się sąd I instancji.*

Biorąc pod uwagę powyższą argumentację, Sąd Najwyższy zobligowany był do uchylenia zaskarżonego orzeczenia oraz orzeczenia sądu I instancji. Sąd *ad quem* w przypadku wystąpienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej zobowiązany był bowiem do bezwarunkowego uchylenia takiego orzeczenia. Mając na względzie wskazane powyżej okoliczności akcentowane przez Sąd Najwyższy, dla wyeliminowania zaistniałych uchybień, mając na względzie treść art. 454 § 1 kpk, konieczne było uchylenie orzeczeń sądów obydwu instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd *a quo*. W doktrynie wskazuje się, że „(...) *W przypadku kasacji strony Sąd Najwyższy może uchylić także wyrok sądu pierwszej instancji i przekazać sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania, gdy istnieją podstawy do takiego orzekania zawarte w art. 437 § 2 zdanie drugie w zw. z art. 518. Może to zatem nastąpić, gdy orzeczenie sądu pierwszej instancji dotknięte jest bezwzględną przyczyną odwoławczą, wydanie przez sąd odwoławczy orzeczenia reformatoryjnego uniemożliwia reguła ne peius z art. 454 § 1, czy też konieczne jest przeprowadzenie na nowo przewodu w całości przed sądem pierwszej instancji (por. uzasadnienie wyroku SN z 2.12.2019 r., III KK 505/19, OSNKW 2020/4, poz. 11).*” (D. Świecki, Komentarz aktualizowany do art. 537 Kodeksu postępowania karnego pkt 2 [w:] D. Świecki (red.), B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz aktualizowany LEX/el., 2021). W sprawie, w oparciu o art. 537 § 1 i 2 kpk w zw. z art. 518 kpk w zw. z art. 437 § 2 kpk w zw. z art. 439 § 1 pkt 10 kpk w zw. z art. 74¹ uorp uchylono zaskarżone orzeczenie, a także zmienione nim orzeczenie sądu I instancji i sprawę przekazano sądowi *a quo* do ponownego rozpoznania. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy sąd ten winien przeprowadzić postępowanie dyscyplinarne, eliminując uchybienia wskazane w uzasadnieniu niniejszego wyroku. W szczególności należy tutaj zwrócić uwagę na fakt, że w chwili obecnej występują w sprawie okoliczności skutkujące obroną obligatoryjną obwinionego, a wątpliwości co do poczytalności obwinionego nie zostały wyjaśnione. Sąd I instancji w związku z tym powinien dopuścić dowód z opinii sądowo-psychiatrycznej spełniającej wymogi określone w art. 202 kpk, celem ustalenia, czy czyn obwinionego został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem oraz czy stan

zdrowia psychicznego obwinionego pozwala mu na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny. Na obecnym etapie postępowania obwiniony ma wyznaczonego obrońcę z urzędu, który dalej powinien, w okresie istnienia przesłanek obrony obligatoryjnej, pełnić swoje obowiązki. Sąd winien również, w zależności od stanowiska biegłych psychiatrów podjąć próby uzyskania odpowiedniej dokumentacji lekarskiej obwinionego. Dopiero po tym możliwe będzie w ogóle rozstrzygnięcie sprawy i orzeczenie o ewentualnej winie obwinionego.

Mając na względzie wagę i charakter stwierdzonych uchybień oraz konieczność uchylecia zaskarżonego orzeczenia oraz orzeczenia sądu I instancji wyłącznie z tych względów, w oparciu o art. 436 kpk w zw. z art. 518 kpk, odstąpiono od rozpatrzenia pozostałego zarzutu kasacyjnego, albowiem jego rozpoznanie było na obecnym etapie postępowania bezprzedmiotowe. Nadto wszystkie wskazane powyżej przepisy Kodeksu karnego oraz Kodeksu postępowania karnego, mają na mocy art. 74¹ uorp odpowiednie zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym radców prawnych.